

ЗАТВЕРДЖЕНО
Правлінням НГО
“ІДЦ “Інтеграція та розвиток”
протокол № 7 від 17.07.2020 р.

**Програма підвищення кваліфікації
педагогічних та науково-педагогічних працівників для роботи у закладах освіти
(за видом освітньої послуги «СЕМІНАР-ТРЕНІНГ»)**

Програму підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників розроблено відповідно до сучасної державної освітньої політики, Концепції Нової української школи та Стратегії реформування освіти України.

1. Найменування: «Методика роботи за програмою «Я. Ми. Країна» інтегрованого курсу «Культура добросусідства» у ЗЗСО II-III ст.»

2. Вид підвищення кваліфікації: навчання за програмою підвищення кваліфікації (участь у семінарі-тренінгу).

3. Розробник – ГО ІДЦ «ІНТЕГРАЦІЯ ТА РОЗВИТОК»

Автори програми і тренери:

Маргарита Араджионі, к.і.н., керівниця творчої групи розробників наскрізного, інтегрованого курсу “Культура добросусідства”, провідна тренерка НГО “ІДЦ “Інтеграція та розвиток”;

Слігулашвілі Максим Сергійович, експерт Української Гельсінкської спілки з прав людини;

Козорог Олександра Геннадіївна, експертка Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини»;

Микитюк Людмила Володимирівна, методист відділу виховної роботи КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», співавторка оновленої версії програми;

Охредько Олег Едуардович, історик, експерт ГО «Інформаційно-дослідний центр “Інтеграція та розвиток”»;

Унгурян Ірина Корнеліївна, кандидат педагогічних наук, викладачка кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, співавторка оновленої версії програми.

4. Мета: підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності учителів-предметників і класних керівників ЗЗСО, які будуть впроваджувати програму «Я. Ми. Країна» наскрізного інтегрованого курсу «Культура добросусідства» відповідно до основних напрямів державної політики у галузі освіти, запитів громадянського суспільства, установ і закладів освіти, освітніх потреб споживачів освітніх послуг.

5. Напрямок: розвиток професійно-педагогічних компетентностей (поглиблення професійних знань, умінь, навичок) та інших базових компетентностей учителя.

6. Зміст:

1) Презентація програми «Я. Ми. Країна» курсу «Культура добросусідства». Актуальність курсу і його особливості, структура. Концептуальні засади громадянської освіти. Курс «Культура добросусідства» як елемент розвитку громадянської освіти в Україні. Європейська рамка культури демократії.

- 2) Активні та інтерактивні форми і методи викладання курсу «Культура добросусідства». Метод проектів. Дискусійні клуби. Робота зі «складними» учасниками дискусії. Відпрацювання навичок. Як організувати і провести проблемну дискусію за темами: «Що таке патріотизм?», «Гідність», «Соціальна нерівність у суспільстві». Он-лайн інструменти для викладання курсу «Культура добросусідства». Презентація НМК та електронних методичних матеріалів для вчителів, які працюють за курсом «Культура добросусідства».
- 3) Демократизація освітнього середовища. Поняття для розуміння цінностей демократії. Реалізація принципів демократії у процесі роботи за курсом «Культура добросусідства». Громадянська позиція, відповідальність та активізм через призму ступенів участі. Методика і форми проведення виховних годин за темами: «Громадянська позиція». «Відповідальний член громади. Маленькі кроки, які змінюють світ».
- 4) Що таке «усна історія»? Чому є різні історії? Історична пам'ять – як люди пам'ятають події. Які форми реалізації історичної пам'яті існують. Історична пам'ять як інструмент діалогу між поколіннями, регіонами в Україні.
- 4) Права людини і права дитини. Що таке права людини. Як навчити/навчитися захищати свої права. Механізми захисту прав людини (загальний огляд). Методика і форми проведення виховних годин за темами: «Права людини як цінність», «Свобода думки, совісті та віросповідання».
- 5) Духовно-моральне виховання. Аксиологія. Цінності моєї родини, мої особисті цінності, цінності моїх сусідів. Ієрархія цінностей. Ідентичності. Стереотипи. Дискримінація та її форми. Упередження. Декларація принципів толерантності. Толерантність до «іншого».
- 5) Широка соціальна інклюзія. Ставлення до людей з інвалідністю. Актуальність і можливі форми проведення виховних годин за темами: «Люди з інвалідністю серед нас», «Ці важкі дорослі». Гендер і стать. Гендерна чутливість. Гендерний підхід у викладанні курсу «Культура добросусідства». Актуальність і можливі форми проведення виховних годин за темами: «Моя стать і ставлення до неї в суспільстві», «Пошук себе, право на самовираження». Культурна сензитивність. Питання психологічної і соціальної адаптації дітей-ВПО, біженців, трудових мігрантів й їхніх батьків.
- 6) Огляд рамки підприємницької компетентності EntreComp. Розвиток навичок підприємливості й особистісної ефективності через матеріали інтегрованого курсу «Культура добросусідства». Актуальність ранньої професійної орієнтації як додаткової мотивації до навчання й розвитку неформальної й інформальної освіти, освіти впродовж життя. Проблема усвідомленого вибору й відповідальності. «Мода» на професії. «Престижність» професій. Які професії можуть бути актуальні чи затребувані в регіоні завтра? Як цікаво провести виховні години «Як знайти роботу чи створити її» та «На що я витрачаю свій час. Особистісна ефективність. Моє дозвілля».
- 7) Введення в конфліктологію. Конфлікт, його складові, різні стилі поведінки в конфлікті. Огляд методів аналізу конфлікту. Основні принципи та бар'єри в комунікації. Позиції, інтереси та основні потреби учасників комунікаційної взаємодії. Аналіз відмінностей фактів, суджень, емоцій. Огляд виховних годин за темою: «Як спілкуватися з іншими. Навички ефективної комунікації».
- 8) Психологічні особливості підліткового віку. Ефективне спілкування підлітків з однолітками, вчителями та батьками. Уміння протистояти груповому тиску. Робота з

емоціями. Як провести виховну годину для підлітків «Емоції. Як бути, коли емоції «зашкалюють»».

- 9) Домашнє насильство (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне) – як вчителю його виявити та реагувати. Булінг в школі. Проведення виховної години за темою: «Насильство в школі. Як його уникнути чи протидіяти?».
- 10) Злочин і покарання. Що таке відновлюване правосуддя? Правопорушення та юридична відповідальність. Система профілактики злочинності. Правова свідомість та відповідальність за протиправну поведінку. Формування навичок правомірного реагування на неправомірні дії однолітків. Програми відновного правосуддя.
- 11) Інформація в сучасних медіа, особливості її поширення та впливів. Як протидіяти маніпуляціям та пропаганді? Розвиток навичок критичного мислення в процесі сприйняття медіамеседжів. Фейки та їхні ознаки. Онлайн-інструменти перевірки інформації. Правила особистої медіагігієни. Медіаосвіта в інформаційну епоху.
- 12) Методика роботи з відеоматеріалами. Робота з відеосвідоцтвами. Декодування фотографій. Можливості організації позакласної роботи з використанням курсу «КД» (створення гуртків, «кіноклубів», досвід роботи з відеофільмами на батьківських зборах та виховних годинах).
- 13) Навчання впродовж життя. Особливості роботи з дорослими. Навчання дорослих. Чим освітянин для дорослих відрізняється від шкільного вчителя. Як заохотити батьків відвідувати батьківські збори. Програма курсу «Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно». Досвід проведення батьківських зборів та інших позакласних заходів. Як проводити батьківські збори по-новому. Згуртування батьківської спільноти. Активізація ролі батьківської громади в житті школи, в громаді.
- 14) Методика проведення виховних годин за темами: «Україна і українці в історії і культурі Європи», «Україна полікультурна: багатоманітність як ресурс», «Єдина країна: різноманіття регіонів і культур в Україні. Різні, але рівні», «Міжконфесійний діалог».

7. Обсяг (тривалість) навчання: 45,0 годин/1,5 кредиту Європейської кредитної трансфернонакопичувальної системи (ЄКТС).

8. Форма (форми) навчання: очна

9. Програмні результати:

- 1) ознайомлення учасників/-ць з інтегрованим курсом «Культура добросусідства» та наступністю роботи в закладах освіти різного рівня;
- 2) розуміння цілей, завдань, структури, основних положень програми «Я. Ми. Країна», принципів побудови програмно-методичного комплексу;
- 3) розуміння концептуальних засад громадянської освіти, освіти з демократичного громадянства та прав людини;
- 4) знання і розуміння гендерного підходу, культурної сензитивності та інклюзивного ставлення у викладанні курсу «Культура добросусідства»;
- 5) розуміння концептуальних засад відновлюваного правосуддя, навички правомірного реагування на неправомірні дії;
- 6) знання концептуальних засад прав людини і прав дитини, механізмів їх захисту;
- 7) розуміння правил медіа гігієни та значення медіа освіти в інформаційну епоху;
- 8) розуміння понять «усна історія» та «історична пам'ять», усвідомлення різних форм реалізації історичної пам'яті;

- 9) розуміння особливостей навчання та роботи з дорослими;
- 10) вміння застосовувати активні та інтерактивні методи викладання;
- 11) вміння організовувати дискусію з проблемних тем під час виховних годин;
- 12) навички аналізу та трансформації конфліктів;
- 13) навички роботи з візуальними джерелами, зокрема з відеоматеріалами;
- 14) навички розрізнення та реагування на різні види домашнього насильства та булінг у школі;
- 15) застосування навичок роботи з дорослими під час підготовки та проведення батьківських зборів та позакласних заходів;
- 16) уміння учасників(-ць) трансформувати структурні елементи тренінгового заняття (знайомство, мотивація, формулювання правил роботи та очікувань від навчання, проведення інтерактивної вправи або активних видів роботи, рефлексія тощо) в практичній освітній діяльності в онлайн і офлайн режимах;
- 17) навички проведення виховних годин з програми «Я. Ми. Країна»;
- 18) ціннісне ставлення до історичної пам'яті як інструменту діалогу між поколіннями, регіонами і в Україні в цілому;
- 19) просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність)
- 20) ціннісне ставлення до процесу самовдосконалення, навчання впродовж життя, а також розуміння актуальності і можливостей ефективного використання цифрових технологій.

10. Цільова аудиторія: педагоги–предметними, класні керівники ЗЗСО II-III ст.

11. Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:

професійно-педагогічна: обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей молодшого шкільного віку, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів сучасної школи;

соціально-громадянська компетентність: розуміння сутності громадянського суспільства; володіння знаннями про права і свободи людини; усвідомлення глобальних (зокрема й екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні; усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності; вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та вміння віднаходити шляхи їх розв'язання; здатність до ефективно командної роботи; вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів; вміння вести конструктивний діалог, співпрацювати з іншими, поважати думку інших, проявляти толерантність, емпатію; вміння критично мислити, визначати проблему та бачити шляхи її розв'язання;

загальнокультурна компетентність: здатність розуміти твори мистецтва, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва; усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

мовно-комунікативна компетентність: володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності; – вміння вислуховувати, обстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркування та аргументації; розвиненість культури професійного спілкування; здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

психолого-фасилітативна компетентність: усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини – здатність сприяти творчому становленню школярів та їхній індивідуалізації;

підприємницька компетентність: вміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя задля підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави;

інформаційно-цифрова компетентність: здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного інформаційного суспільства; знання і розуміння місця цифрових інструментів при навчанні онлайн; здатність розвивати нові уміння, технології, дидактичний інструментарій, використання практичного досвіду, дидактичного матеріалу в освітній діяльності.

12. Документ про результати навчання: сертифікат видається в електронному або паперовому вигляді після завершення виконання програми підвищення кваліфікації та виконання 80% запропонованих завдань. Здійснюється онлайн-реєстр виданих сертифікатів з відповідними відомостями підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, зазначеною кількістю академічних годин – 45,0 годин.

Програму укладено згідно з п. 2 ст. 59 ЗУ «Про освіту» та відповідно до п. 10 постанови КМУ від 21 серпня 2019 року № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133) і Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» (наказ МОН від 13.12.2018 р. № 1392)

Навчально-тематичний план

№	Тема	Кількість годин
1	Реєстрація учасників. Знайомство Вхідна діагностика. Презентація програми «Я. Ми. Країна» курсу «Культура добросусідства». Актуальність курсу і його особливості, структура. Концептуальні засади громадянської освіти. Курс «Культура добросусідства» як елемент розвитку громадянської освіти в Україні. Європейська рамка культури демократії	1,5
2	Активні та інтерактивні форми і методи викладання курсу «Культура добросусідства». Метод проектів	1,5
3	Що таке «усна історія»? Чому є різні історії? Історична пам'ять – як люди пам'ятають події. Які форми реалізації історичної пам'яті існують. Історична пам'ять як інструмент діалогу між поколіннями, регіонами в Україні	2,0
4	Он-лайн інструменти для викладання курсу «Культура добросусідства». Презентація НМК та електронних методичних матеріалів для вчителів, які працюють за курсом «Культура добросусідства»	1,5

5	Духовно-моральне виховання. Цінності. Цінності моєї родини, мої особисті цінності, цінності моїх сусідів. Ієрархія цінностей. Ідентичності. Стереотипи. Дискримінація та її форми. Упередження. Декларація принципів толерантності. Толерантність до «іншого».	2,0
6	Культурна сензитивність. Питання психологічної і соціальної адаптації дітей-ВПО, біженців, трудових мігрантів й їхніх батьків	2,0
7	Ставлення до людей з інвалідністю. Актуальність і можливі форми проведення виховних годин за темами: «Люди з інвалідністю серед нас», «Ці важкі дорослі».	2,0
8	Гендер і стать. Гендерна чутливість. Гендерний підхід у викладанні курсу «КД». Актуальність і можливі форми проведення виховних годин за темами: «Моя стать і ставлення до неї в суспільстві», «Пошук себе, право на самовираження»	2,0
9	Актуальність ранньої професійної орієнтації як додаткової мотивації до навчання й розвитку неформальної й інформальної освіти, освіти впродовж життя. Розвиток навичок підприємливості через матеріали інтегрованого курсу «Культура добросусідства». Огляд рамки підприємницької компетентності EntreComp. Особистісна ефективність і підприємливість в посібниках і методичних рекомендаціях до курсу «Культура добросусідства»	2,0
10	Проблема усвідомленого вибору й відповідальності. «Мода» на професії. «Престижність» професій. Які професії можуть бути актуальні чи затребувані в регіоні завтра? Як цікаво провести виховні години «Як знайти роботу чи створити її» та «На що я витрачаю свій час. Особистісна ефективність. Моє дозвілля»	2,0
11	Злочин і покарання. Що таке відновлюване правосуддя? Правопорушення та юридична відповідальність. Система профілактики злочинності. Правова свідомість та відповідальність за протиправну поведінку. Формування навичок правомірного реагування на неправомірні дії однолітків. Програми відновного правосуддя	2,0
12	Питання політкоректності та організації дискусій. Робота зі «складними» учасниками дискусії. Відпрацювання навичок. Як організувати і провести на виховній годині проблемну дискусію за темами: «Що таке патріотизм?», «Гідність», «Соціальна нерівність у суспільстві»	2,0
13	Демократизація освітнього середовища. Поняття для розуміння цінностей демократії. Реалізація принципів демократії у процесі вивчення курсу «КД» Громадянська позиція, відповідальність та активізм через призму ступенів участі. Методика і форми проведення виховних годин за темами: «Громадянська позиція». «Відповідальний член громади. Маленькі кроки, які змінюють світ».	2,0
14	Права людини і права дитини. Що таке права людини. Як навчити/навчитися захищати свої права. Механізми захисту прав	2,0

	людини (загальний огляд). Методика і форми проведення виховних годин за темами: «Права людини як цінність», «Свобода думки, совісті та віросповідання»	
15	Інформація в сучасних медіа, особливості її поширення та впливів. Як протидіяти маніпуляціям та пропаганді? Розвиток навичок критичного мислення в процесі сприйняття медіамеседжів. Фейки та їхні ознаки. Онлайн-інструменти перевірки інформації. Правила особистої медіагігієни. Медіаосвіта в інформаційну епоху	2,0
16	Методика роботи з відеоматеріалами. Робота з відеосвідцтвами. Можливості організації позакласної роботи з використанням курсу «КД» (створення гуртків, «кіноклубів», досвід роботи з відеофільмами на батьківських зборах та виховних годинах)	2,0
17	Введення в конфліктологію. Конфлікт, його складові, різні стилі поведінки в конфлікті. Огляд методів аналізу конфлікту.	2,0
18	Основні принципи та барери в комунікації. Позиції, інтереси та основні потреби учасників комунікаційної взаємодії. Аналіз відмінностей фактів, суджень, емоцій. Огляд виховних годин за темою: «Як спілкуватися з іншими. Навички ефективної комунікації»	2,0
19	Психологічні особливості підліткового віку. Ефективне спілкування підлітків з однолітками, вчителями та батьками. Уміння протистояти груповому тиску. Робота з емоціями. Як провести виховну годину для підлітків «Емоції. Як бути, коли емоції «зашкалюють»»	2,0
20	Домашнє насильство (фізичне, психологічне, економічне, сексуальне) – як вчителю його виявити та реагувати. Булінг в школі. Проведення виховної години за темою: «Насильство та жорстоке поводження в школі. Як його уникнути чи протидіяти?».	2,0
21	Навчання впродовж життя. Особливості роботи з дорослими. Навчання дорослих. Чим освітянин для дорослих відрізняється від шкільного вчителя? Як заохотити батьків відвідувати батьківські збори?	2,0
22	Програма курсу «Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно». Досвід проведення батьківських зборів та інших позакласних заходів. Як проводити батьківські збори по-новому. Згуртування батьківської спільноти. Активізація ролі батьківської громади в житті школи, в громаді	2,0
23	Методика проведення виховних годин за темами: «Україна і українці в історії і культурі Європи», «Україна полікультурна: багатоманітність як ресурс», «Єдина країна: різноманіття регіонів і культур в Україні. Різні, але рівні», «Міжконфесійний діалог»	1,5
24	Проведення підсумкового анкетування й підсумкової діагностики. Рефлексія. Вручення сертифікатів. Завершення семінару	1,0
Всього		45,0

Література і цифрові ресурси:

1. «Я, Ти, Він, Вона...» – посібник для вчителів з анти дискримінаційної освіти / Олександр Войтенко, Юрій Комаров, Ірина Костюк. – К. : Видавнича фірма «Відродження», 2009. – 122 с.
2. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC101581/lfn27939enn.pdf>
3. Аудмайер К. Все на одного: Как защитить ребенка от травли в школе = Du Er Viktigere Enn Du Tror. – М. : Альпина Паблшер, 2016. – 152 с.
4. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
5. Безпалько О., Савич Ж. Спілкуємось та діємо: Навч.-метод.посіб. – К. : Навч. книга, 2002. – 112 с.
6. Безпальча Р. Гендер і Ми. Інтегрування гендерного підходу в освіту та виховання: навч.-метод. посіб. для шк. і ст. молоді / Р. Безпальча Т. Мельник. – К., 2009. – 160 с.
7. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
8. Беляєва О. Булінг зсередини: причини та наслідки / О. Беляєва // Психолог. – 2019. – № 1 (649). – С. 12-19.
9. Вдовиченко Г., Бабкіна К., Денисенко Л., та ін. Волонтери. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – 256 с.
10. Виховуємо людину і громадянина. Навчально-методичний посібник/ Упор.: С. Буров, О. Войтенко, І. Костюк. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2009. – 130 с.
11. Від співпраці до примирення : посібник для лідерів громадянського суспільства / за заг. ред. О. К. Смірнова; автори-упорядники: М. А. Араджионі, І. В. Брунова-Калісецька, А. І. Гусев, І. Г. Терещенко. – К. : Золоті ворота, 2015. – 207 с.
12. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект в бизнесе/ Дэниел Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой.- М.: «Манн, Иванов и Фербер», 2013. – С. 512.
13. Громада, що навчається: Ключові тенденції та фактори розвитку освіти дорослих. – Київ, 2017. – 35 с.
14. Джуліман Енвер та Лілліан Юрт. Навчання молоді правам людини. Посібник для організаторів освітніх заходів з прав людини для молоді. – Харків : Права людини, 2009. – 156 с.
15. Драматичне виховання: теорія та практика / Павловська М.; пер. з чеськ. – В. Люля. – Praha : АМО, 2016. – 37 с.
16. Закон України “Про освіту”. - Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
17. Закон України “Про повну загальну середню освіту” - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
18. Играем вместе : игры для детей дошкольного и младшего школьного возраста. – Симферополь : Антика, 2010. – 252 с.
19. Інвалідність та суспільство / Загальна редакція: Л. Байда, О. Красюкова – Енс. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – 187 с.
20. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник / за заг. ред. П. Шевчука, П. Фенриха. – Щecin: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
21. Календар прав людини: посібник для педагогічних працівників навчальних закладів. – К. : ВАІТЕ, 2016. – 80 с.
22. Капітоненко М. Культура миру. Посібник з толерантності. – К. : МЦПД, 2018. – 100 с.
23. Кете де Врис М. Мистика лидерства. Развитие эмоционального интеллекта / Кете де Врис М.; [пер. с англ.]. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 311 с.
24. Коваль Р., Горова А. Шкільна служба розв’язання конфліктів: досвід упровадження / Р. Коваль, А. Горова, А. Нікітчук, О. Микитюк, Ю. Ліхоліт. – К.: Видавець Захаренко В. О., 2009. – 168 с.
25. Компас. Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді / під ред. П. Брандер, Е. Кін, В. Юхаж, А. Шнайдер. [Електронний ресурс]. – Рада Європи, 2012. – 624 с. – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/compass>
26. Компасито. Пособие по обучению детей правам человека/ Мария Эмилия, Бредероде-Сантос, Джо Клейес, Ранья Фазах, Аннет Шнайдер, Жужанна Селени. [Електронний ресурс]. – Совет Европы, 2008. – 350 с. – Режим доступу: <http://www.eycb.coe.int/compassito/ru/>

27. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» / В. Л. Андрєєнкова, К. Б. Левченко, Н. В. Лунченко, М. М. Матвійчук. – К.: ТОВ «Агентство Україна», 2018. – 144 с.
28. Конвенція про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=952_008
29. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. – Х. : Право, 2012. – 128 с.
30. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
31. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/yaIW8o4>
32. Кравчук Л. В. Реалізація андрагогічного підходу в системі післядипломної педагогічної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/6aIEVcb>
33. Культура добросусідства : Комплект програм спеціального інтегрованого курсу для закладів освіти України / [авторський колектив під керівництвом М. А. Араджионі]. – К. : ТОВ «ЛітМір», 2018. – 260 с.
34. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому : Методичні матеріали та практичний досвід / [автори-укладачі: М. А. Араджионі, А. І. Гусєв, Г. А. Коломоєць, В. І. Потапова]. – К. : ТОВ «Прометей», 2017. – 328 с. : іл. – Англ., рос., укр.
35. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно. Програма та методичні рекомендації / [редактори-укладачі: О. В. Аніщенко, М. А. Араджионі, А. І. Гусєв, В. І. Потапова]. – К. : ТОВ «Прометей», 2019. – 544 с.
36. Культура добросусідства: Я. Ми. Країна. Програма виховних годин для ЗНЗ II–III ст. і методичні рекомендації щодо її апробації та впровадження / [автори-укладачі: М. А. Араджионі, А. І. Гусєв, М. С. Єлігулашвілі, В. І. Потапова]. – К. : ТОВ «Контекст Україна», 2016. – 260 с. : іл. – Англ., рос., укр.
37. Культура добросусідства. Частина 1 : Я, моя сім'я і мої сусіди. Тернопільщина: Робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Тернопільської області / [автори-укладачі: М. А. Араджионі, М. Я. Голуб, О. І. Когут, О. М. Петровський]. – К. : ТОВ «Прометей», 2020. – 84 + IV с. : іл. – Англ., білорус., кримськотат., нім., новогрецьк., польськ., рос., румунськ., турецьк., укр. (або будь-яка інша область – видання 2018-2020 р.)
38. Культура добросусідства. Частина 2 : Місце, де ми живемо. Миколаївщина : Робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Миколаївської області / [автори-укладачі: М. А. Араджионі, О. Д. Вітківська, Д. В. Лукьяненко, І. Є. Ніколаєв]. – К. : ТОВ «Прометей», 2020. – 96 + IV с. : іл. – Англ., білорус., болг., гагауз., грецьк., кримськотат., німецьк., польськ., рос., укр. (або будь-яка інша область – видання 2018-2020 рр.)
39. Культура добросусідства. Частина 3 : Учимося, відпочиваємо та працюємо разом. Запорізький край : Робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Запорізької області / [автори-укладачі: М. А. Араджионі, Т. О. Іріюглу, Ю. О. Іріюглу, Л. М. Корчева, О. В. Ньюкало]. – К. : ТОВ «Прометей», 2019. – 88 с. : іл. – Англ., болгар., грецьк., гагаузк., караїм., кримськотат., нім., польськ., ромськ., рос., румун., укр., франц. (або будь-яка інша область – видання 2018-2020 рр.)
40. Культура добросусідства. Частина 4 : Цінуймо край – пишаймося Україною! Луганщина : Робочий зошит для дітей і матеріали для батьків і педагогів закладів загальної середньої освіти Луганської області / [автори-укладачі: М. А. Араджионі, О. В. Волошенко, М. М. Карпенко, О. М. Сиухіна, О. В. Слепцова, В. О. Чередниченко, Я. О. Чернишова]. – К. : ТОВ «Прометей», 2019. – 120 с. : іл. – Англ., болгар., гагауз., кримськотат., нім., новогрецьк., польськ., ромськ., рос., сербськ., укр. (або будь-яка інша область – видання 2018-2020 рр.)
41. Куценко Я. М. Емоційний інтелект: проблеми діагностики / Я. М. Куценко // Проблеми сучасної психології. – 2011. - № 14, с. 32 – 38.
42. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Плани-конспекти уроків / за ред. В. Іванова, О. Волошенко, О. Мокрогуза. – Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. – 201 с.
43. Медіаграмотність у запитаннях та відповідях : Навчальна програма / Літостанський В. В., Іванов В. Ф., Волошенко О. В., Даниленко В. І., Мележик В. П. – Київ, 2014. – 32 с.

44. Медіаосвіта і медіаграмотність [Електронний ресурс] // Академія української преси : портал МБФ. URL.: <http://medialiteracy.org.ua/index.php>.
45. Меморандум неперервного образования Европейского Союза // Адукатар. – Минск, 2006. – № 2(8). – С. 24–27.
46. Мистецтво жити в громаді. Навчально-методичний посібник з громадянської освіти та виховання учнівської молоді для вчителів та учнів середніх загальноосвітніх закладів / Укладачі: Буров С та інші. – Львів : ЗУКЦ, 2008, – 192 с.
47. Навчаємось дебатовати: навч.-метод. посібник / за заг. ред. М. Масютіної. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2010. – 202 с.
48. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#n10>
49. Не смійся з мене (Don't Laughatme). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://youtu.be/s5dHRDM1cE4>
50. Нові технології навчання: Науково-методичний збірник. – К. : НМЦВО, 2000. – Вип. 25. – 212 с.
51. Обучаем демократии. Базовые материалы для обучения демократической гражданственности и правам человека для учителей/ Редакторы: Рольф Голлоб, Петер Крапф, Вильтруд Вайдингер [Електронний ресурс]. – Совет Европы, 2010. – Режим доступу: <http://www.library.ukma.edu.ua/?id=214>
52. Обучение культуре мира в школах приносит мир в сообщество: методические материалы и упражнения для развития культурной сензитивности и школьной медиации / Сост. И. Брунова-Калисецкая, И. Гайович. – К. : Золоті Ворота, 2010. – 40 с. – Рус., перевод с серб.
53. Онлайн-курс «Недискримінаційний підхід у навчанні» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:EdEra-Studena+Inc+1/about>.
54. Онлайн-курс «Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/coursev1:MON+AB101+2019_T2/about.
55. Партнерська взаємодія вчителів і батьків у контексті Нової української школи : Метод. посіб. / за ред. Л. М. Загрійчук, Г. Д. Стрільчик. – Івано-Франківськ, 2019. – 279.
56. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.living-democracy.com.ua
57. Педагогіка партнерства: залучаємо батьків до співпраці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/0aITmcn>
58. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. / І. П. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.
59. Полікультуріка. Як організувати виховання міжкультурної толерантності у школі та позашкільній діяльності : навчально-методичний посібник / авт.-упоряд. А. Ленчовська, К. Крейдерман, М. Грінберг. – К.: ТОВ «Майстерня книги», 2010. – 344 с.
60. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. – К. : А.С.К., 2003.
61. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. – К. : А. С. К., 2007. – 144 с.
62. Постанова КМУ від 21.08.19 № 800 “Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників” (зі змінами). - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
63. Потапова В., Скрипник О. Как организовать дискуссию по фильму? (методические рекомендации) / Потапова В., Скрипник О. Информационно-исследовательский центр «Интеграция и развитие». – К. : Золотые ворота, 2012. – 64 с.
64. Права людини для дітей: посібник для вчителів та тренерів / Денисенко Л. В., Дзюбій О. А. – К. : Час Друку, 2011. – 260 с.
65. Права людини і місцева демократія / Упорядники: Буров С., Величко Н., Єлігулашвілі М., Жигалдо В., Ковшун Л., Левченко О. – 2017. – 92 с.
66. Правила класу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrom.in.ua/pub/1-pravila-klasu.html>
67. Протидія дискримінації за ознакою інвалідності : посібник для громадських організацій / за ред. М. Ясеновської; ХОФ «Громадська Альтернатива». – Х., 2011. – 80 с.

68. Работа с родителями: Пособие для учителей начальных классов / М. П. Осипова, Г. А. Бутрим, И. А. Мельничук и др. : под общ. Ред. М. П. Осиповой, Г. А. Бутрима. – Мн., «Экоперспектива», 2013. – 480 с.
69. Разом на одній землі. Історія України багатокультурна: навч. посібн. – Львів : ЗУКЦ, 2012. – 332 с. : іл.
70. Рамки компетентностей Ради Європи, необхідних для культури демократії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/0aIYvdQ>
71. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://la-strada.org.ua/ucp_file.php?c=JqVIjfoFBStqlCLmi1wsfbXKGCUY1e
72. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу /Банах О. В., Боярчук О. І., Кравчук Л. В., Мирошниченко Т. І., Санковська І. М./ Під заг. ред. Бібік Н. М., Араджионі М. А. — К.: ФОП «Парашин К. С.», 2018. — 880 с.
73. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
74. Соловійова О. Д., Дубровська Є. В. Організація роботи з розв'язання проблем насильства в загальноосвітньому навчальному закладі. Методичні рекомендації / О. Д. Соловійова, Є. В. Дубровська // – Київ: 2016. – 81 с
75. Софій Н. З., Кузьменко В. У. Про сто і один метод активного навчання. – К. : Крок за кроком, 2004. – 128 с.
76. Сущенко І. Дебати в школі. Як навчити учнів аргументації та публічному мовленню. Посібник для вчителів. – Київ : СПД Кузьменко, 2006. – 126 с.
77. Терещенко И. Г., Гусева А. В., Гусев А. И. Медиация в школе: украинский опыт внедрения / И. Терещенко, А. Гусева. А. Гусев. Информационно-исследовательский центр «Интеграция и развитие». – К. : Золотые ворота, 2013. – 150 с.
78. Технології розвитку критичного мислення учнів/ Адаптований переклад з англ. / Алан Кроуфорд, Е. Венди Саул, Самуел Метьюз, Джеймс Макінстер; за заг. ред. Олени Пометун. – К. : – 303 с.
79. Тягло О. В. Критичне мислення: Навчальний посібник – Х. : Видавнича група «Основа» ПП «Тріада +», 2008. – 192 с.
80. Уповноважувальна освіта: посіб. для тренерів / за ред. О. Суислової. – Київ : Інформаційно-консультативний жіночий центр, 2002. – 234 с.
81. Урдзе Томс. Посібник для фахівців з навчання дорослих / Томс Урдзе. – Київ, ТОВ «Контекст Україна». – 84 с.
82. Уроки з підприємницьким тлом : Навчальні матеріали / За заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. Варшава: Сова, 2014. - 398 с.
83. Фопель К. Как научить детей сотрудничать, часть I. – М., 2000.
84. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. – М., 2003.
85. Череповська Н. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ: візуальна медіа культура/ Наталія Череповська. – Київ.: Шкільний світ, 2010. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
86. Як захистити дітей від кібернасильства. Розвиток дитини. URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/conflict/631/>
87. Як розповісти дітям про гроші / С. Біденко, І. Золотаревич - Х.: Вид. група «Основа», 2016. - 128 с.: іл.